

KEPIR

KOVARA ZAROKAN

Jimare 1

Sal 2007

Utges av Apec Förlag AB, ansvarig utgivare: Ali Ciftci

**Kovara zarokan, du mehan carekê
bi hevkarîya Apec û Spîrêz derdikeve**

Peyva Kepirê

Berpîrsê kovarê:

Ali Ciftci

Sernivîser:

Mueyed Teyib

Pêdaçûna ziman:

Mahmûd Lewendî

Nîgar û derhênan:

Necmeddîn Bîrî

Gelek ziman hene ku ji zimanê me pêşkevîtîr û dewlemendtir in. Ji zimanê me pirtir pirtûk, kovar û rojname pê derdikevin. Pirtir fîlm û stran pê dihêne çekirin û gotin. Lê çi ziman ji zimanê me şîrîntir nînin. Ji ber ku ew ji bilî ku nasnameya me ye, yekemîn ziman e me bihîstîye, yekemîn ziman e em pê axifîne û çiqas em zimanên di fêr bibîn jî dê her ew bimîne xoştirîn ziman em hest, soz, hizir û bîrên xwe pê derbibirin, eger em baş fêr bibin.

Mirov zimanê xwe ji dayik, bab, bira, xuşk, heval û hwd fêr dibe, lê bi xwendinê dewlemend dike û ew mirovê nexwendevan be yan jî berdewam nexwîne hem zimanê wî û hem zanîna wî jî dê hejar bimîne û di encam de şansê serkevîna wî ya di jîyanê de jî dê kêmtir be.

Mixabin, rewşa ku gelê me tê da dijî weha kirîye ku zimanê me li paş bimîne, pirtûkxaneya me hejar bimîne, zarokên me zimanên biyanî ji zimanê xwe baştir bizanin û bi wan zimanan jî bi hêsanî bixwînin û di encam da sal bo salê zimanê wan kiz û lawaztir lê dihêt û di dawîyê da dev ji zimanê xwe berdidin û êdî hew pê diaxivin jî.

Ji bo ku em rê li vê diyardeyê bigirin diviya em hewl bidin da ku pirtûkxaneyeka dewlemend û rengîn ava bikin. Em kovaran derbixin. Her bi vê armancê herdu weşanxaneyên kurdî Spîrêz li Duhokê û Apec li Stokholmê vê kovarê bo zarokên kurd li Ewropayê derdixin.

Kovara Kepir kovareka navdar e li Kurdistanê başûr û ev pirtir ji çar salan e, heyvane derdikeve û zarokên kurd dixwînin û jê hez dikin.

Ev hejmara yekê ye li Stokholmê çap dibe. Hêvîdar in babet, nexş û nîgarên wê bi dilê we bin û hûn bi pêşniyar û berhemên xwe wê bi xeml û rewştir lê bikin.

Kepir ji bo we ye, xwedî lê derkevin.

Heta hejmareka di hûn şad û Kepira we ava.

Sernivîser

ISSN 1654 - 5702

Adress: Apec Förlag AB

Box 8121

SE 163 08 Spånga/Sweden

Tel: 08-761 81 18

Fax: 08-761 24 90

E-post: apec.t@telia.com
www.apec.nu

www.kepir.org
www.spirez.org

Helbestvanê mezin

Melayê Cizîrî

1570 – 1640

Melayê Cizîrî navdartirîn helbestvanê kurd e. Helbestên wî ciwan, rewan, sivik û kûrwate ne.

Dîwana wî ya ku ji 125 helbestan pêk dihêt li bal me kurdan wek pirtûkeke pîroz têt qebûlkirin. Ev dîwana wî bi sedan salan li seranserê mizgeftên Kurdistanê diha-te xwendin. Bi hezaran feqe û melayan helbestên wî ji ber dîkirin. Ev dîwana Melayê Cizîrî gelek caran li Kurdistanê û derveyê Kurdistanê hatiye çapkirin û gelek vekolînên zanistî û akademîk li ser hatine kirin.

Melayê Cizîrî ji bilî ku helbestvanekî navdar bû, zanayekî serdema xwe jî bûye. Ji bilî zimanê xwe yê kurdî, wî bi erebî û farisî jî baş dizanî.

Navê wî Şêx Ehmedê kurê Şêx Mihemedê Cizîrî bû. Li Cizîra Botan jî dayik bûye. Wek zarokên serdema xwe li mizgeft û dibistanên ayînî dest bi xwendinê kirîye. Her li

Cizîrê jî çûye ber dilovanîya Xwedê û li Mizgefta Sor hatiye veşartin. Gora wî heta îro jî wek ziyaretgehekê ye, xelk bi berdewamî diçin tewafa wî.

*Şox û şengê, zuhre rengê, dil ji min bir, dil ji min
Awirên heybet pilingê, dil ji min bir, dil ji min
Wê şepalê, misikxalê dêm durrê gerdên şemalê
Cebheta biskan sema lê, dil ji min bir, dil ji min.*

MAR Û RÊWÎ

çîrokeke folklorîk

Amadekirin: MUEYED TEYIB

Rojekê rêwîyek (rêvingîyek) bi rê de diçû. Dengê hatê. Li ser milê xwe zivirî, dît ku li kêleka rê keviyek wergeryaye ser marekî mezin. Mar dike nake, nikare ji bin kevir derkeve. Dilê mêrik gelekî bi mar şewitî, xwe xwar kir û bi herdu destan kevir ji ser mar wergerand û mar xelas kir.

Dema ku mar xelas bû, di şûna ku sipasî rêwî bike, wî xwe li aland û bir binê gotê:

stuyê rêwî
devê xwe
guhê wî û

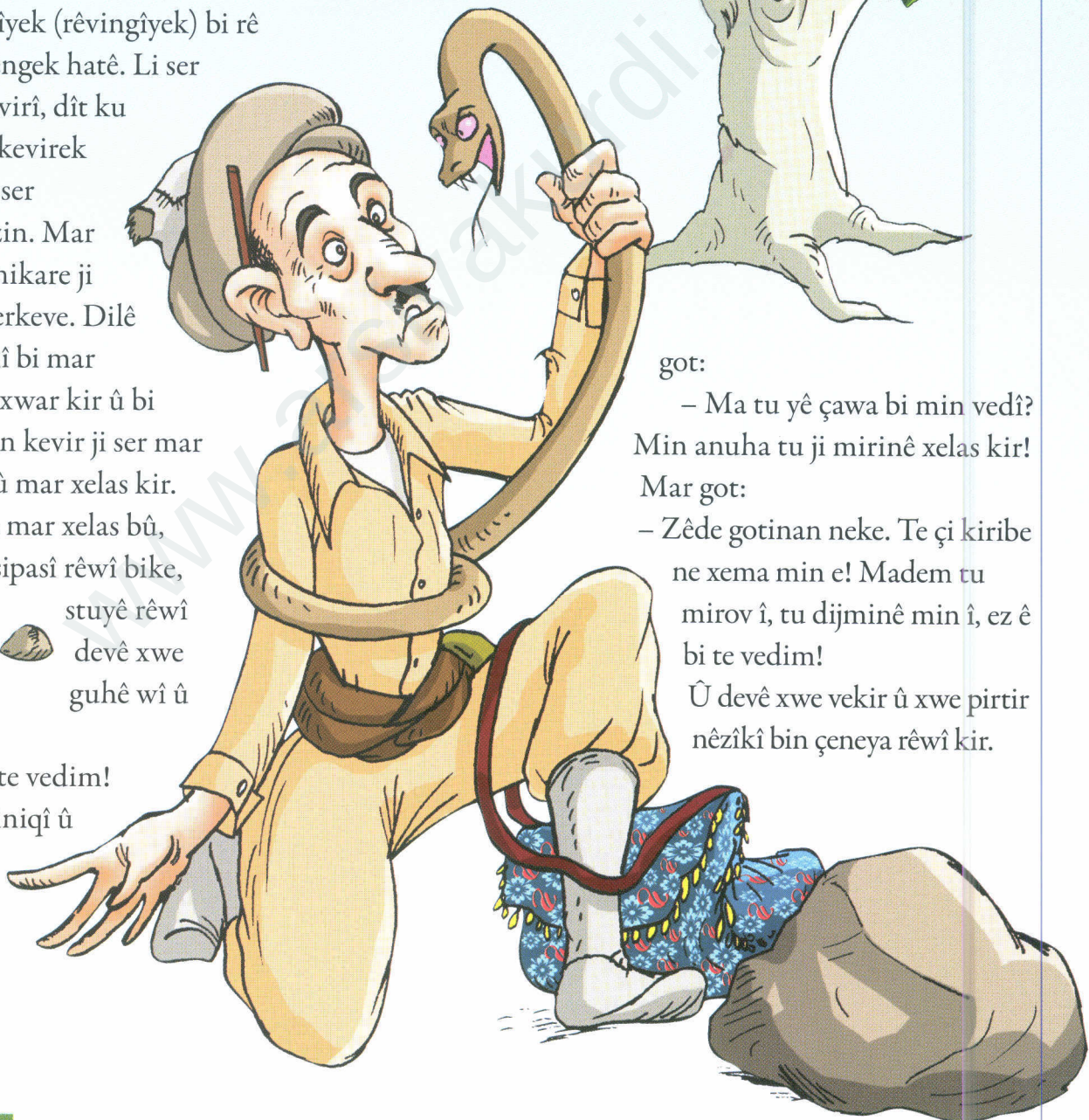
– Ez ê bi te vedim!
Rêwî veciniqî û

got:

– Ma tu yê çawa bi min vedî?
Min anuha tu ji mirinê xelas kir!
Mar got:

– Zêde gotinan neke. Te çî kiribe ne xema min e! Madem tu mirov î, tu dijaminê min î, ez ê bi te vedim!
Û devê xwe vekir û xwe pirtir nêzîkî bin çeneya rêwî kir.

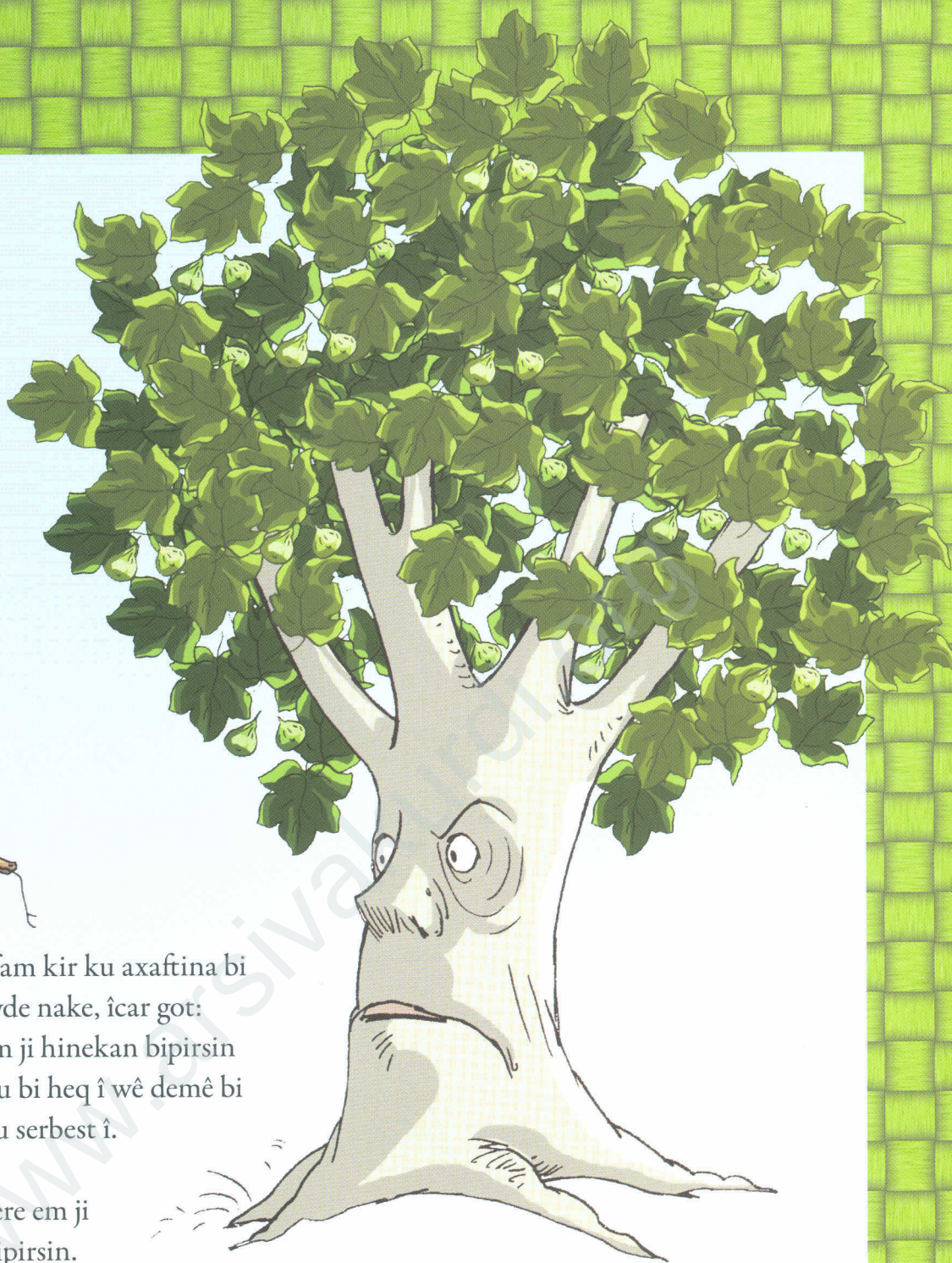

Rêwî fam kir ku axaftina bi mar re fayde nake, îcar got:
– Were em ji hinekan bipirsin eger gotin tu bi heq î wê demê bi min vede, tu serbest î.

Mar got:
– Baş e were em ji darhêjîrê bipirsin.

Rêwî û mar çûn ba darhêjîrê û çîroka xwe jê re vegêran (vegotin). Piştî ku darhêjîrê guhdarîya çîroka wan kir, ji mar re got:

– Tu min dibînî? Ez havînê li ser mirovan dikim sî, hêjîrên şîrîn didim wan, digel ku payizê pelên min diweşin, dîsa jî ew bi das û biviran bi min dikevin, ta û şaxên min dibirin û dibin malê dişewitînin. A mirov ew kes in ku dijminê hemû jiyandaran e. Zû pê vede berî ku te bixapîne!

Rêwî hema yekser ji mar re got:

– Ka raweste, raweste! Em ji yekî din jî bipirsin!

Rêwî hîn axaftina xwe temam nekiribû ji wî alî de kerek zirîya.

– Baş e em ê pîrsa xwe ji kerê jî bikin.

Rêwî û mar çûn ba kerê û rêwî dest pê kir çîroka xwe ji serî heta binî ji kerê re got. Ker careka din ziriya û got:

– Ax, axx! Hûn min dibînin, min hemû ciwanî û gêncîtîya xwe gorî (bi qurbana) mirovan kir. Piştî min ji ber barê wan xûz û xwar bûye. Roj tuneke ku min ew û barên wan li piştî xwe nekiribe. Lê çawa ku ez piçekî pîr û lawaz (zeîf) bûm, wan ez berdam çolê. Xwedê zane ya îro yan sibê ez ê rastî revdeyeke guran bêm û ew ê min parçe parçe bikin. A mirov ev e ha! Jiyandareke zordar û bê wefa ye. Ez bi qurbana wan diranên te yên tûj û jehrdar bim, hema neseke, pê vede!

Di wê gavê de rovîyekî silav da û hat ba wan.

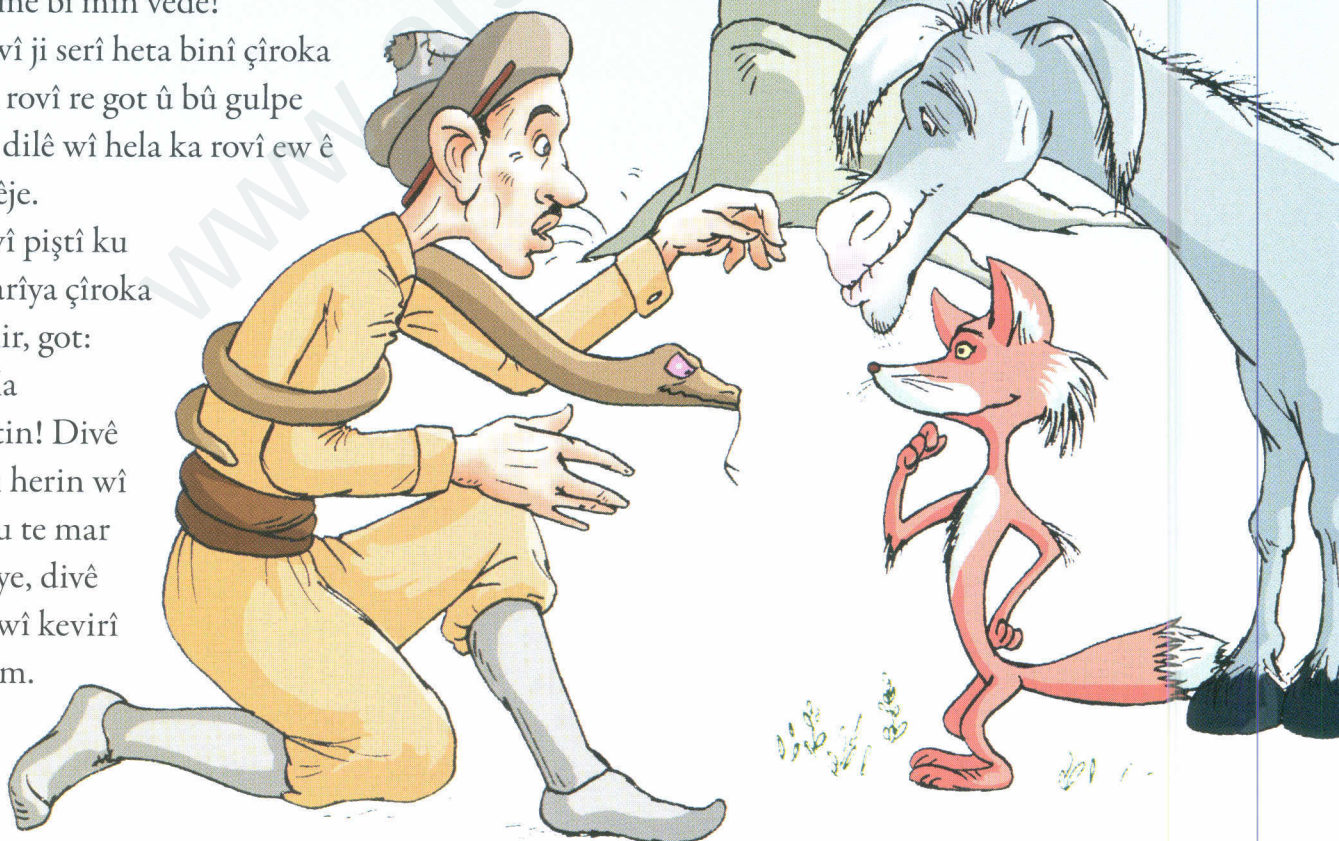
Rêwî hema yekser ji mar re got:

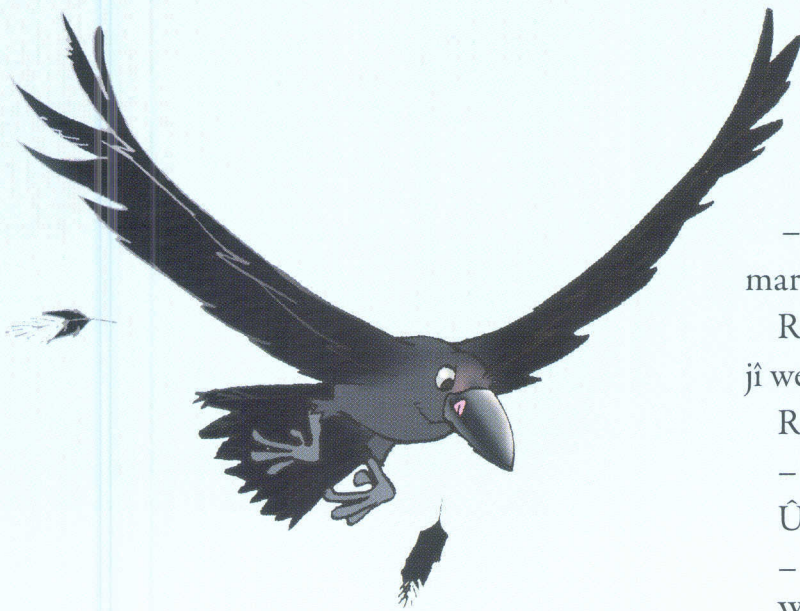
– Ka raweste, em çîroka xwe ji rovî re jî bibêjin hela ew çî dibêje! Ger wî jî weha got, wê demê bi min vede!

Rêwî ji serî heta binî çîroka xwe ji rovî re got û bû gulpe gulpa dilê wî hela ka rovî ew ê çî bibêje.

Rovî piştî ku guhdarîya çîroka wan kir, got:

– Ka rawestin! Divê ku em herin wî ciyê ku te mar lê dîtîye, divê ku ez wî kevirî bibînim.

Rovî ji rêwî re got:

– Ka wî kevirî wekî berê deyne ser pişta mar da ku ez bibînim çawa bû!

Rêwî kevir hilda û danî ser pişta mar. Mar jî wekî berê di binê kevir de asê ma.

Rovî ji rêwî re got:

– De nuha bi rêya xwe de here!

Û zivirî ser mar û got:

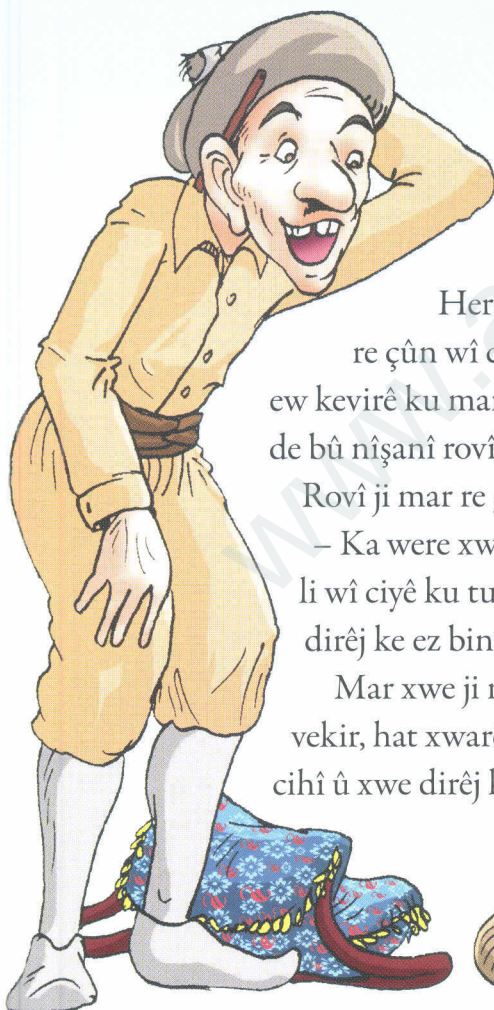
– Tu jî di bin wî kevirî de bimîne!

Wexta ku mar dît ku rovî û rêwî da rê, bû hawar hawara wî û got:

– Ka rawestin, bisekinin! Ma hûn ê bi kude biçin? Werin em pirsaxwe ji yekî din jî bikin!

Digel van gotinan, qijikeke reş li ber serê mar venişt û gotê:

– Dev ji wan berde bila ew bi rêya xwe de biçin. Va ye ez li vir im, ez amade me di bin emr û fermana te de me!

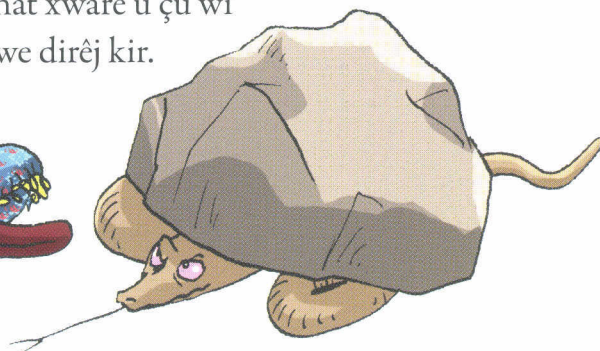

Hesê bi hev
re çûn wî ciyê, rêwî
ew kevirê ku mar di bin
de bû nîşanî rovî da.

Rovî ji mar re got:

– Ka were xwarê, xwe
li wî ciyê ku tu lê bû
dirêj ke ez binêrim!

Mar xwe ji rêwî
vekir, hat xwarê û çû wî
cihê û xwe dirêj kir.

Najmaddin Biri

BALINDE

gul in li asmanan difirin

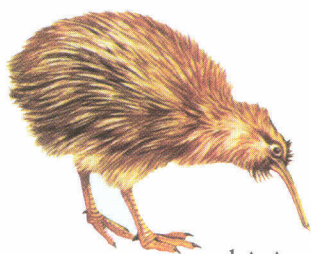
Nêzîkî 9000 cûreyên balindeyan li ser rûyê erdê hene. Hinek ji wan pir biçûk in, wek şîravmêjka perhejînk ku dirêjahîya wê şeş cm ye û giranîya wê du gram e. Hinek jî gelek mezin in; wek hêştirmelê ku bilindîya wê nêzîkî sê metreyî ye û giranîya wê 150 kîlogram e.

Balinde bi form, reng û xwarina xwe ji hevdu gelek cuda ne. Lê bi giştî hemû xwedîyê hin nîşanên hevpişk in ku wan ji heywanên din cuda dike. Bo nimûne hemû balinde bi per û pûrt in. Bi wan per û pûrtan tîna (germahî) laşê xwe diparêzin. Her weha hemû balinde bi bask in, bi wan baskan difirin. Hin balinde hene ji ber giranîya laşê xwe nikarin bifirin, an jî baskên xwe ji bo karekî din bi kar tînin. Bo nimûne kîvî, hêştirmel, pengûen. Hêştirmel baskên xwe di bezê de bi kar tîne, pengûen di ajnêkirinê de bi kar tîne.

Hemû balinde hêkan dikin û piştî ku li ser wan hêkan kurk dikevin çêlik jê derdikevin. Balinde jî wekî hemî ajelan

şîravmêjk

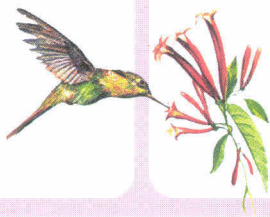
kîvî

legleg

hêştirmel

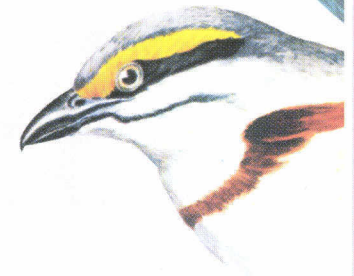
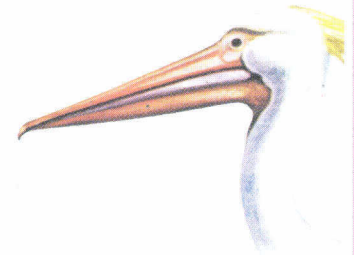
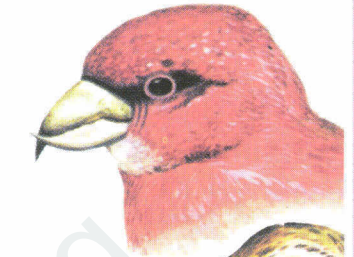
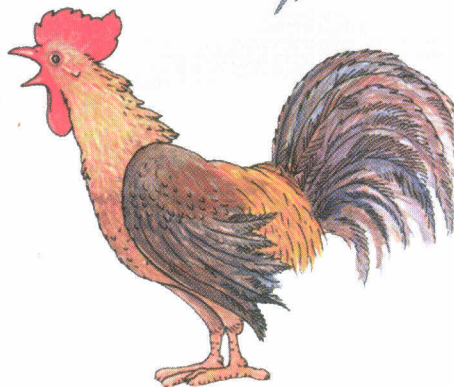
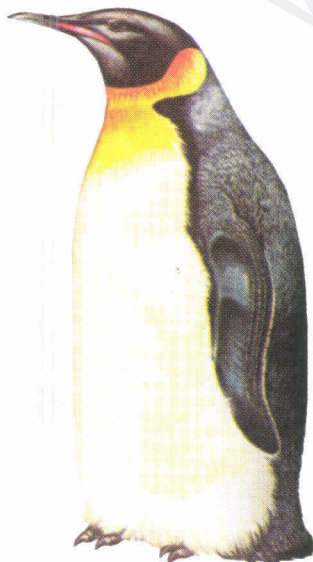

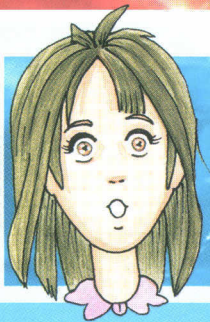
pêwîstîya wan bi xwarin û vexwarinê heye.
Xwarina wan jî gelek cure ne; ji şîrava
kulîlkan bigre heta bi mêş, mûr, dan, tov,
masî, beq, mişk, cird û kevroşk. Mirov
dikare ji nikilê wan fam bike ka ew çi
dixwin.

Piranîya balindeyan hêlînan çêdikin.
Hêlîna hinekan bi rastî nimûneya hunera
endazyarîyê ne.

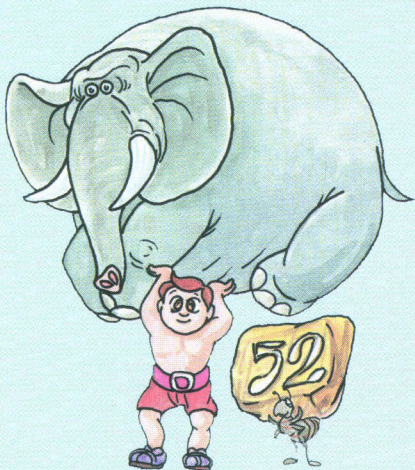
Ji balindeyan hinek xwecî ne, ango sal
dozdeh meh li ciyekî dimînin, wek kew,
sîsik, por û gelekên din. Hinek jî mişext
dibin, behar û havînan li cihekî ne, payîz
û zivistanan li ciyekî dî nin, wekî legleg,
mêşxurînk, hacîreşk û gelekên din.

pengûen

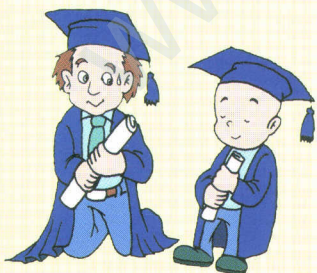
Seyr e. . .

Mêrî (kurmorî, gêre) dikare barekî 52 caran ji xwe girantir hilgire.

Sîsirka yekşaxî (cureyeke kêzikan e) dikare barekî 850 caran ji xwe girantir hilgire.

Eger hêza mirovan bi qasî ya mêrîyê ba, wê demê zarokekî pênc salî dê bikarîba fîlek hilgirta. Ji xwe eger hêza me bi qasî sîsirka yekşaxî ba, wê demê ew zarokê pênc salî dê bikarîba 17 fîl bi carekê de hilgirta.

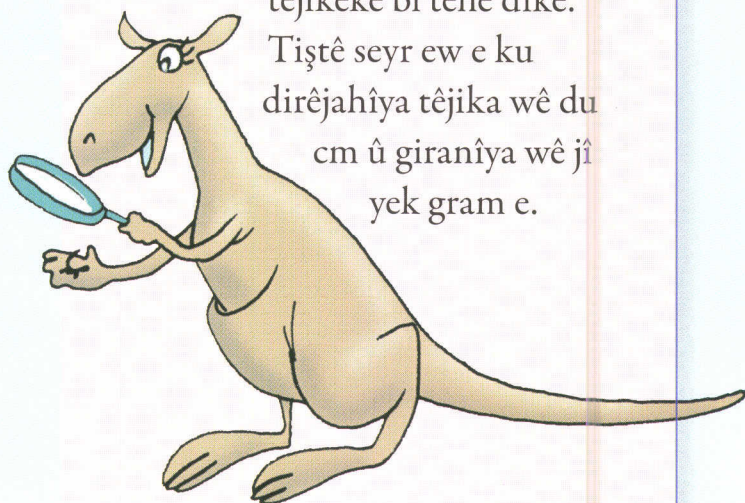
Mikael Kîrnî zarokekî amerîkî ye, di dehsalîya xwe de karî bawernameya unîversîteyê bi pileya nayab ji Zankoya Alambamayê werbigire. Bi vê çendê ew dibe biçûktirîn mirovê ku ev bawernameya wergirtiye.

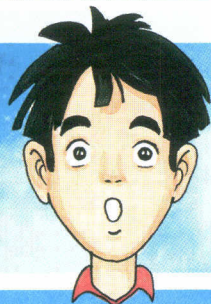
Salane 500 000 km³ (Pêncsed hezar kîlometrekubîk) av ji okyanûs û deryayan dibe hilm û ber bi asmanan ve bilind dibe û paşê dibe berf û baran û dibare.

Kangurû heywaneke ku li Awustralyayê dijî. Salê carekê dizê û têtjikekê bi tenê dike.

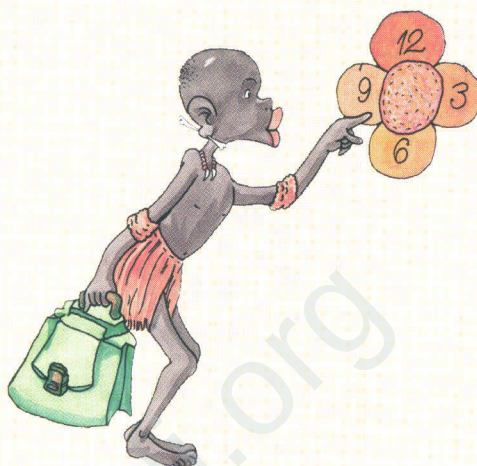
Tiştê seyr ew e ku dirêjahîya têtjika wê du cm û giranîya wê jî yek gram e.

lê rast e!

Mirovekî awustiriyayî (nemsayî) bi navê Jon Herbinger ji Vîyanayê heta Parîsê li ser destan çûye. Ev çûyina wî 55 rojan kêşaye û rojê deh saetan li ser destan bi rê de çûye. Wek tê zanîn Parîs û Vîyana 1400 km ji hev dûr in.

Li Rojhelata Afrîkayê gulek heye, ew digel helatina rojê hêdî hêdî dibişkive û heta nîvro bi yekcarî vedibe. Paşê hêdî hêdî devê xwe digire û dema roj diçe ava bi yekcarî devê wê têtê girtin. Xelk vê gulê wek saetê bi kar tînin û pê demên rojê nas dikin.

Di sala 1939ê de sed hezar pilingên bengalî li Hindistan, Bengladeş û Srîlankayê hebûn. Di 1970yê de bi tenê pênc hezar jê mabûn. Anku di 31 salan de 95 000 piling bi destê mirovan hatine kuştin yan jî destê mirovan di mirina wan de hebû.

Niha hejmareke pir kêr ji wan maye û ne dûr e ev ajela ciwan jî ber bi nemanê ve here.

KURDISTAN

ALAYA RENGÎN

Her welatekî alaya xwe heye. Alaya tu welatî wek alaya welatekî din nîne. Ala perûyekî (paçekî) rengîn e bi stûnekê ve tê hilawîstin. Li ser avahîyên fermî, nefermî û carna jî li ser banên malan jî dihêt hildan.

Hildan û daxistina alayê bi rê û resmên taybet dihêt kirin. Alaya her welatî sembola wî welatî ye. Her miletek şanazîyê bi alaya xwe dike. Xelk serbestî, serfirazî, serxwebûn û azadîya xwe di alayê de dibîne.

Alaya Kurdistanê

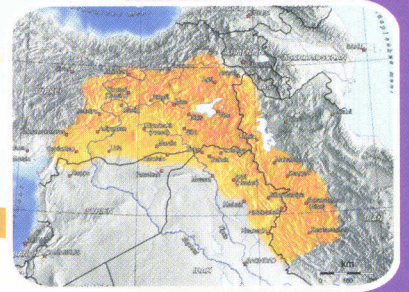
Ala Kurdistanê ku îro bi awayekî fermî li Kurdistanê başûr dihêt hildan ji sê rengan pêk tê: sor, sipî û kesk, di nîveka wê de jî rojeka bîst û yek tîrêjî heye.

Sor: Sembola xwîna gelê me ye ku ji bo azadîya xwe rijandiye û hê dirijîne.

Sipî: Vîyan û hezkirina gelê me ye ji bo aşîyê.

Kesk: Sembola sirûşt (xweza) û dewlemendîya welatê me ye.

Roj: Di mîtolojîya me de pîroz e. Ew hêvîya gelê me ye ku ji taristana sitembarîyê derbasî ronahîya azadî û serxwebûnê bibe.

Alaya Kurdistanê di dîrokê de

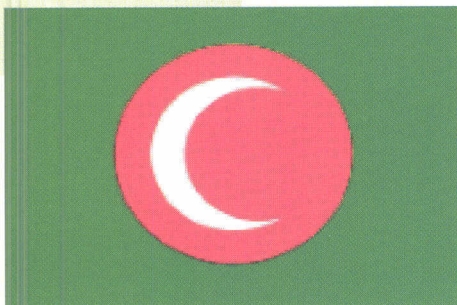
Alaya Kurdistanê ku îro li seranserê Kurdistanê tê pejirandin cara pêşî ji alîyê Rêxistina Civakî ya Kurdan di sala 1920ê de li Îstenbolê hatiye çêkirin. Her ev ala di serhildana Agirîyê (1927) de li serê çiyayê Agirîyê hatiye hildan.

Her dîsa ev alaya me di 1946an de bi hin guherînên biçûk bûye alaya Komara Kurdistanê li Mahabadê.

Di dema Şêx Mehmûdê Berzencî de jî kurdan alayeke din bi kar anîne (1922, rengê wê kesk di nîveka wê de girovereke sor û li ser giroverê hîveke sipî heye). Lê di dîroka me de alayên din jî hebûne wek:

Alaya fermî ya Herêma Kurdis tana başûr û hemû Kurdistanê

Alaya hikûmeta Şêx Mehmûdê Berzencî li Silêmaniyê, 1922

Alaya Komara Mehabadê, 1946

HAT ROJA BÛNA TE

Hat roja bûna te
Roja çêbûna te
Te pîroz be cejna
Jidayikbûna te

Hemî heval hatin
Hemî bi xelat in
Her hemî jî bo te
Bi hêvî û awat in

Evro me şehyan e
Aheng û dîlan e
Paşerojeka geş
Hêvîya me hemîyan e

Hat roja bûna te
Roja çêbûna te
Te pîroz be cejna
Jidayikbûna te

MUEYED TEYIB

ZIMANÊ KURDÎ

Bi sêr û sur e
Cewahir, dur e
Zimanê kurdî

Bi xemil, rewş e
Şîrîn û xweş e
Zimanê kurdî

Bi nexş, awaz e
Letîf û naz e
Zimanê kurdî

Xezel, helbest e
Şemalka dest e
Zimanê kurdî

Beyta Feqî ye
Dengê Xanî ye
Zimanê kurdî

Şûrê Barzan e
Nûra erşan e
Zimanê kurdî

Mertala me ye
Dest pêşmerge ye
Zimanê kurdî

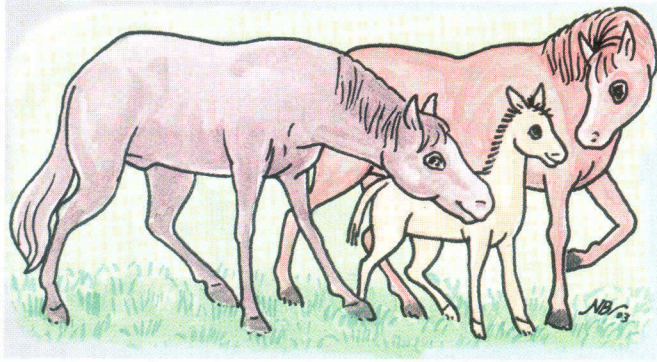

ŞIKOYÊ HESEN

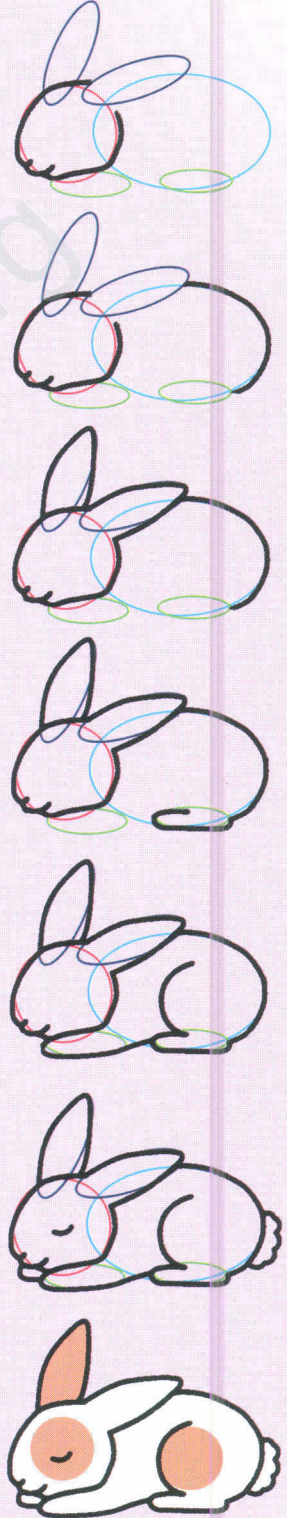
EZ KÎ ME?

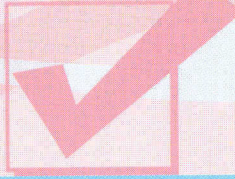
Vî wêneyî bikêşe!

Bavê min hesp e.
Dîya min mahîn e
Ez kî me?

Di navbera van herdu wêneyan de pênc şaşî hene.
Mêzeke û nişan bike.

TÎP Û PEYV

GULBIHAR

Ew peyv ji heşt tîpan pêk tê:

G U L B I H A R

Heşt peyvên nû ji van tîpan çêbike!

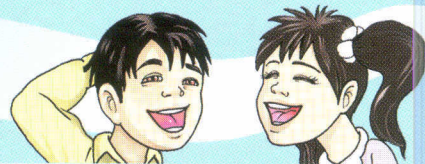
1 - - - - -
2 - - - - -
3 - - - - -
4 - - - - -

5 - - - - -
6 - - - - -
7 - - - - -
8 - - - - -

SODOKO

Van çargoşeyan bi jimareyên 1, 2, 3, 4 pir bike, bi mercekî tu jimare dubare nebin, ne di hêlên stûnî de û ne jî di yê asoyî de.

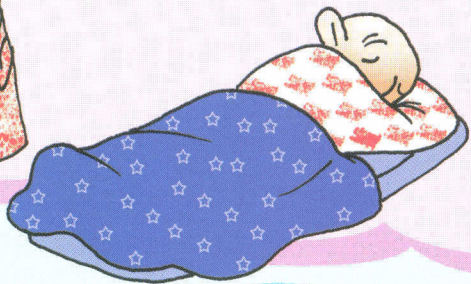
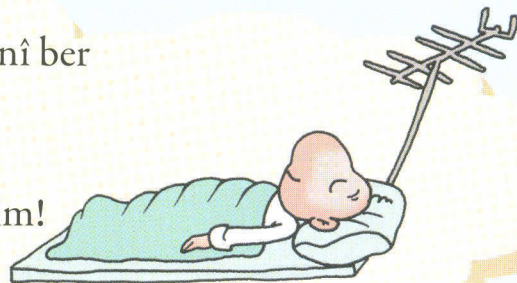
	1		
		3	
	2		
		2	

Di dema razanê de yekî antênêk danî ber
balîfa xwe. Hevalê wî pirsî:

– Ew antên ji bo çi ye?

Got: – Ji bo ku xewnên zelal bibînim!

Sibehekê jinekê mêrê xwe ji xew şiyar kir û got:

– Rabe rabe camêro, mişkek ketiye metbexê!

Mêrê wê bi hêrs gotê:

– Vêca ma ez pisîk im!

Zarokekî ji dapîra xwe re got: – Pîrê tu dikarî gûza bixwî?

– Wî ma ez qurban, diranê min nemane,
ez ê çawa bikaribim bixwim!

– Gelek baş e, a ji te re ev hinek gûzên min
bila li ba te bin, ez ê paşê werim bigrim!

Zarokekî ji zarokekî din re got:

– Çawa dibe, bavê te solfiroş e û tu bêsol î?

Zarokê din jî gotê:

– Ma çawa dibe ku babê te jî doktorê dirana
ye û tu bêdiran î?

Kuîlkên Kepirê

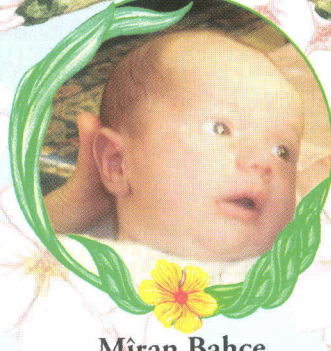
Benjamin Garseshebi Cifci

Hêlîn Pakdemir

Melisa Karabiyik Cifci

Mîran Bahce

Rêbîn Caferzade

Selin Cifci

Vîlda Cilgin

Xezal Caltek

Resen Şêrzad

Hêlîn Ekrem

Aram Taha

Nîdar Nubar

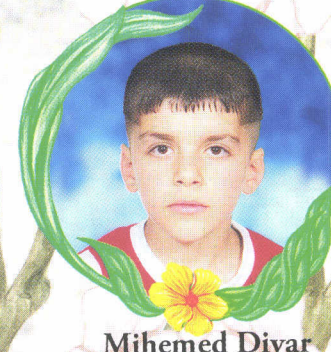
Lava Ebdilsitar

Dîlşad Xazî

Rondik Serwar

Mihemed Diyar

Remezan Nubar

Fatma Ezîz

Amed Xorşîd

Ciwan Nîbar

KEPIR

No.
1

Sal
2007

Magazine for Children • Issued by Spirez & Apec Publishers

Çend nimûne ji weşanên Apec û Spîrêz

